



ONTWERPTOELICHTING STADHUIS GOUDA

Onderwerp Toelichting Definitief Ontwerp (DO) Stadhuis Gouda

Datum 7 september 2023 – WIJZIGING 25 november 2024

Souterrain

Het actuele ontwerpthema in de vorm van een integraal toegankelijke publieksentree via de Markt zorgt voor een nieuwe routing naar en door het gebouw. Deze functioneel noodzakelijke ingreep sluit goed aan op het architectonisch concept van Van der Steur die de burgerhal reeds met een nieuwe trap verbonden heeft met de beletage. Daarmee werd een deel van het souterrain onderdeel van het ruimtelijk geheel van het stadhuis, waarbij de karakteristieke bakstenen architectuur gebruikt is om de toen nieuwe ingrepen ook vorm te geven in baksteen.

De nieuwe **entree** (-1.15) aan de Markt vervangt het huidige met glas afgezette portaal onder het schavot. De entree dient zichtbaar, gastvrij en goed toegankelijk zijn. Het schavot met de kolommen en gewelven is de bepalende hoofdstructuur die ongewijzigd blijft. Binnen de boogvormen voegen wij nieuwe glazen panelen toe, gevat in slanke bronskleurige kozijnen. Er ontstaat een tochtportaal vanaf de twee nieuwe toegangsdeuren die in het verlengde liggen van de Waag. Een aangepast straatwerk kan de link naar de Waag sterker beleefbaar maken. Goede verlichting in het tochtportaal, in combinatie met het doorzicht naar de Burgerhal resulteert in een uitnodigende entree. Door de bestaande houten (buiten)deuren open te zetten en glazen tochtdeuren toe te voegen ontstaat er een afgesloten tochtportaal en tegelijkertijd is er visuele verbinding van Markt naar Burgerhal. Binnen- en buiteninrichting kan in samenhang verder ontworpen worden om de publieke Markt en de publieke Burgerhal nog sterker te verbinden. Ook het integreren van (digitale) pamfletten, mededelingen, vitrines kan de herkenbaarheid van de entree versterken. Tegelijkertijd kan dit bestaande vitrines en panelen op de zijgevel vervangen. Dit zien we als kans.

De **Burgerhal** (-1.13) wordt ontmoetingsruimte en is ook de doorgangsruijme naar de rest van het stadhuis. Deze ruimte waarden we hoog en hier zijn nauwelijks bouwkundige ingrepen zichtbaar, behalve een nieuwe doorgang naar de foyer. Een bar/keuken/welkomstbalie (-1.14) en de inrichting zien we als een reversibel ontwerp, waarbij de nieuwe elementen in hout uitgevoerd worden.

De Burgerhal is met twee doorgangen (waarvan één nieuw) ruimtelijk verbonden met de **foyer** (-1.10). Deze openingen liggen in de zichtlijn die ontstaat vanaf de Markt tot aan de nieuwe toiletgroepen, die binnen de bouwkundige structuur van de gewelfde wijnkelder zijn ingepast. Alle nieuwe doorbraken worden zorgvuldig in nissen van het muurvlak ingepast, en doorbreken daarmee niet de bouwkundige hoofdstructuur van de bogen en gewelven. De foyer is in de bestaande situatie deels facilitair in gebruik voor keuken en installaties en is deels afgescheiden door een gemetselde wand met gemetselde trap van Van der Steur. In de nieuwe situatie is deze beuk volledig publiekstoegankelijk en fungeert deze als verkeersruimte met een eigen vormgeving. Trap en lift leiden naar de beletage, met een goed beloofbare publiekstrap en goed toegankelijke lift.

De bestaande toiletgroepen op het benedenplein vervallen, zodat de ruimtelijke verbinding van souterrain en beletage binnen de bestaande hoofdstructuur mogelijk wordt. De nieuwe **toiletgroep, mét miva toilet** (-1.05 t/m -1.09), kan ingepast worden binnen de gemetselde structuur van de wijnkelder en is reversibel



vormgegeven. In de voorruimtes onttrekken een tweetal meubels de benodigde installaties voor ventilatie en verwarming aan het zicht. Het architectonische beeld houden we ingetogen en sober.

De drie ruimtelijke delen van het souterrain worden ruimtelijk verbonden doordat alle muuropeningen als doorgang in elkaars verlengde liggen. De doorgangen zijn minimaal en worden vormgegeven als uitsnedes in het metselwerk en weer ingeboet, in lijn met de vormgeving van doorgangen van Van der Steur. De **ruimtelijke samenhang** van het souterrain wordt beleefbaar en dit ondersteunt het publieke en gastvrije karakter van het stadhuis op de Markt. Het is een verdere doorontwikkeling van het publieke alledaagse gebruik van de vleeshal en latere boterhal die een marktfunctie had. Wij zijn ons bewust dat het ruimtelijk verbinden van de drie souterrain delen uniek is in de bouwgeschiedenis van het stadhuis. Tegelijk zijn we ervan overtuigd dat dit noodzakelijk is om enerzijds de publieke integrale toegankelijkheid maken, en om anderzijds de ruimtelijke kwaliteit van het benedenplein te herstellen.

Dit geldt ook voor de **trap** (0.05) van souterrain naar bel-étage. Sinds de restauratie door Van der Steur is deze ruimtelijke verbinding ontstaan, maar als secundaire trap vormgegeven. De trap die souterrain en bel-étage verbindt is een essentiële schakel in het verbinden van het publieke souterrain en de overige publieke delen van het gebouw als onderdeel van de publieksroute. Wij zijn ons bewust dat we hier ingrijpen in een trappenhuis dat hoge monumentwaarde heeft gekregen (zie aanvullende Bouwhistorische Notitie van Halverstad Archeologie en Bouwhistorie van oktober 2022). Tegelijk zijn wij ons ervan bewust dat het opnieuw verbinden van souterrain en bel-étage een doorontwikkeling is van een stap die Van der Steur (voor het eerst?) heeft ingezet. Historisch gezien was er altijd een harde scheiding tussen de commerciële ruimte van het souterrain en de publieke ruimtes op de bel-étage.

Er is een nieuwe trap noodzakelijk van souterrain naar beletage, omdat de huidige trap moeilijk beeloopbaar en ongeschikt is voor publiek gebruik. Ons voorstel is om de trap te verbreden door een deel van de wand richting de burgerhal te verdunnen. Een proefboring in het metselwerk heeft aangetoond dat het hier om een wand met een kern van jonge, hardgebakken bakstenen gaat. Ook wordt de dragende dwarswand in het trappenhuis iets verjongd om plaats te maken voor een breder bordes. Wij streven ernaar om bestaande bakstenen uit het souterrain opnieuw te gebruiken in het nieuw te maken metselwerk, zodat het materiaal niet verloren gaat.

De trap van souterrain naar bel-étage wordt verbonden met de trap naar de eerste verdieping om een doorlopende vluchtroute te creëren. Hiervoor wordt de werkkast uit 1952 verwijderd. De metselwerk afwerking van het trappenhuis wordt hier doorgezet. De nieuwe vormgeving in baksteen en natuursteen behoudt de zo waardevolle architectonische uitstraling van de trap en vormt een verbinding tussen souterrain en beletage.

Bel-étage

De benadering van de bel-étage is van oudsher via de monumentale trappartij en de dubbele houten voordeur. Deze benadering is historisch en al vanaf de oorsprong bedoeld als publieksentree. Oorspronkelijk is het stadhuis zo gebouwd dat de rechtspraak in de vierschaar direct achter de voordeur plaatsvond als onderdeel van het publieke, maatschappelijke leven. Historische gegevens (waaronder het recente proefschrift van historicus [REDACTED]) geven duidelijk weer dat het publieke alledaagse leven van de stad zich ook achter de voordeur afspeelde. De betekenis van het benedenplein is hiermee verweven.

De historische ontwikkeling laat zien dat er voortdurend verandering heeft plaatsgevonden in de indeling en gebruik van dit **benedenplein** (0.02). Van plein naar een gang met kamers, en weer omgekeerd, is door de eeuwen heen een voortgaande ontwikkeling. De huidige situatie geeft duidelijk weer dat er van een



benedenplein geen sprake is, maar dat er na binnenkomst een donkere besloten gang is met aan weerszijde kamers. De gang leidt tot het lichte en ruimere bovenplein. Het benedenplein is hiermee verworpen tot een doorgangsruimte.

Voor ons is het vanuit de actuele ontwerpogave belangrijk dat het benedenplein weer betekenis krijgt als publieke ruimte, een plek van ontmoeting/ontvangst.

Daarbij nemen we de 17^e eeuwse indeling van de ruimte als vertrekpunt, waarvan de hoofdingeling en de geleiding aan de binnenzijde van de buitengevels, bestaande uit pilasters en bogen rondom het benedenplein, nog grotendeels herkenbaar is. Voor een deel is deze geleiding weggewerkt achter de later ingebouwde toiletgroep en facilitaire ruimtes. De rechterwand met natuurstenen bogen en beeldhouwwerk is de oorspronkelijke scheiding tussen benedenplein en vierschaar, waarbij de muurbogen open waren en voorzien van smeedwerk. Het terugbrengen van hekwerken in deze bogen is onderdeel van onze nieuwe tijdslaag, als herinterpretatie van het oorspronkelijke hekwerk. De linkerwand is in de 19^e eeuw gemaakt van een natuursteen imitatie (stucwerk en schilderwerk) als kopie van de rechterwand. Deze linkerwand sluit moeizaam aan op de geleiding van pilasters van de buitengevel en laat zien hoe geforceerd deze tweede wand is ingepast. De latere dichte muurvullingen van de bogen en de ingevoegde facilitaire ruimtes aan de linkerzijde hebben de ruimtelijke kwaliteit van het benedenplein nog verder verstoord.

Inspectie van de ruimte boven het verlaagde plafond toont aan dat delen van het lijstwerk uit de 17^e eeuw nog aanwezig zijn. Herstel van de 17^e eeuwse ruimtelijkheid is voor ons uitgangspunt en is goed mogelijk met gebruik van de aanwezige bouwsporen. Het verwijderen van de 19^e eeuwse wand blijkt geen constructieve ingreep omdat de stalen hoofdconstructie van gevel tot gevel overspant. Het beeldhouwwerk (dessus-de-porte) boven één van de deuropeningen in de linkerwand kan teruggeplaatst worden op de oorspronkelijke plek in de rechterwand.

Omdat het plafond van het benedenplein opnieuw geconstrueerd zal moeten worden en om deze ingreep te markeren is in het ontwerp een nieuwe tijdslaag opgenomen. In het plafond dat naar 17^e eeuws ontwerp voorzien wordt zandkleurig schilderwerk en een cassette wordt een vlak van spiegelen materiaal opgenomen. Enerzijds vormt dit een contrast met de zware steenachtige afwerking van de wanden en vloer, anderzijds past het ook bij het open en publieke karakter dat het benedenplein in de 17^e eeuw had en ook nu weer krijgt. De vloerafwerking met grote zandstenen zerken zal opgenomen worden in de nieuwe zandstenen vloerafwerking voor de gehele ruimte.

Tenslotte is een aangepast tochtportaal nodig om de publiekstoegankelijke entree te verduurzamen. Wij hebben hier een herkenbaar nieuw tochtportaal ontworpen met glazen deur als onderdeel van de nieuwe tijdslaag. De buitendeur kan bij goed weer standaard openstaan, waardoor al vanaf de Markt zichtbaar is dat het stadhuis geopend en toegankelijk is.

De **vierschaar** (0.04) is in samenhang met het benedenplein ontworpen. Zoals eerder benoemd worden de bogen tussen benedenplein en vierschaar weer open gemaakt en voorzien van nieuwe hekwerken, verwijzend naar het 17^e eeuwse ontwerp. De stenen vloerafwerking van het benedenplein wordt doorgezet naar de vierschaar. De parketvloer wordt verplaatst naar elders in het stadhuis. Verder wordt het schilderwerk op wanden en plafond hersteld naar de 17^e eeuwse afwerkingen.

Ten behoeve van de integrale toegankelijkheid wordt de doorgang tussen de **overloop** (0.06) en de **voorraumte van de lift** (0.07) verbreed. In verband met de brandveiligheid worden de deuren naar de **trap** (1.01) uit 1952 verwijderd en vervangen door een nieuwe doordraaiende deur die de vluchtroute niet zal blokkeren. De



doorgangen naar 0.07 en 1.01 passen qua vormgeving bij elkaar. De onderste tredes van de 19^e eeuwse trap worden iets in elkaar geschoven om een doorgang naar ruimte 0.05 mogelijk te maken. De lift wordt ingepast op ongeveer gelijke plek als bestaand, niet in het oog springend aanwezig en voorzien van een afwerking aansluitend bij de voorruimte.

Op de bel-étage is de ruimtelijke structuur van de 17^e eeuw nog bijna geheel aanwezig. De nieuwe ingrepen in relatie tot toegankelijkheid op het benedenplein en de vierschaar versterken deze structuur. In lijn met deze ruimtelijke structuur is ons voorstel om ook de afwerkingen van de ruimtes weer meer aan te laten sluiten bij het oorspronkelijke 17^e eeuws ontwerp.

Om de plafonds van het **bovenplein** (0.09) en **burgemeesterskamer** (0.10) bij die van de rest van de bel-étage te doen aansluiten worden ook deze voorzien van zandkleurig schilderwerk naar 17^e eeuws ontwerp. De marmering op de deuromlijstingen van het bovenplein is sterk verkleurd, dit wordt hersteld.

De huidige afwerkingen in de burgemeesterskamer zijn in conflict met het oorspronkelijk ontwerp van Van der Steur en met de 17^e eeuwse sfeer van de bel-étage. We kiezen ervoor om de burgemeesterskamer een meer 17^e-eeuwse afwerking te geven, passend bij de trouwzaal en de ruimtelijke structuur van de bel-étage. Dit betekent dat de schouwboezem weer voorzien wordt van het originele witte marmeren schilderwerk. Deurkozijnen en plafond worden geschilderd in zandkleur en ook de windroos in het plafond wordt geschilderd in grauwe tinten, naar het oorspronkelijk ontwerp. De wanden worden voorzien van een groene wandbespanning met een moderne 'touch' maar wel passend bij de wandtapijten in de trouwzaal.

In de **trouwzaal** (0.14) blijven de bestaande afwerkingen behouden, maar worden de cassettes in het plafond wel geschilderd in zandtinten, naar het oorspronkelijk 17^e eeuws ontwerp.

Eerste verdieping

Deze verdieping kenmerkt zich door een duidelijk verschil in ruimtelijkheid tussen de sterzaal en de secretarievleugel als werkverdieping. Wijzigingen zijn uitsluitend gericht op het inpassen van de **lift** en het opnieuw bruikbaar maken van de aanwezige ruimtes. Een nieuwe toiletgroep met miva toilet en een pantry ondersteunen het beoogde toekomstige gebruik als werkverdieping.

De lift wordt doorgetrokken naar de huidige toiletgroep. Door het niveauverschil in deze verdieping ontstaan twee **liftportalen** (1.04 en 1.05) die toegang geven tot de lift. Deze zijn zorgvuldig ingepast, rekening houdend met de integrale toegankelijkheid. Eén doorbraak onder de trap is nodig om de toegang van de overloop (1.06) naar liftportaal 1.05 te faciliteren. De deur naar liftportaal 1.04 wordt iets opgeschoven.

De **sterzaal** (1.03) zal als ruimte meer multifunctioneel in gebruik zijn. Deze ruimte waarderen wij hoog. Het verwijderen van de spiltrap is onderdeel van het ontwerp, waardoor de ruimtelijkheid van Van der Steur hersteld wordt. De later toegevoegde bar zal worden verwijderd en de gotische sfeer is uitgangspunt voor het ontwerp. De houten vloer, het houten balkenplafond en gestucte wanden zijn uitgangspunt. De benodigde voorzieningen ten behoeve van ventilatie zullen via vloerroosters onder de bestaande radiatoren ingepast worden.

De voormalige **secretarieruimtes** (1.08 t/m 1.17) hebben hun karakteristieke moderne afwerking verloren. Uitgangspunt is om hierbij een moderne eigentijdse afwerking te geven aan de vloeren, en de plafonds tussen de betonbalken een soortgelijke afwerking te geven als in het ontwerp van Van der Steur. Voor deze ruimtes geldt: verdere modernisering in afwerking, mét behoud van karakteristieken van Van der Steur waarmee het



verschil tussen Sterzaal en werkruimtes behouden blijft. Tegelijk behouden we het architectonisch geheel van Van der Steur, door zorgvuldige afstemming in materialisering en kleur.

In de **gang** (1.07) en ruimtes met **werkplekken** (1.14 en 1.16) is de houten pui van Van der Steur te zien. Deze herstellen we naar de oorspronkelijke staat. We vervangen schuifdeuren door draaideuren en schilderen de pui in zijn originele kleur. Ook de schilderingen op de betonbalken die in de ruimtes van de secretarie te vinden zijn herstellen we. De bestaande leidingschachten (voormalige schouwen) worden iets opgedikt om ventilatiekanalen voor de werkruimtes onder te brengen.

De voormalige bergruimte delen we t.b.v. de nieuwe functionaliteit op in een kleine **keuken** (1.15) en een **vergader ruimte** (1.17). In de vergader ruimte herplaatsen we de parketvloer uit de vierschaar (0.04) als vloer en lambrisering, om duidelijk te maken dat het hier om een nieuwe toepassing gaat. Deze parketvloer is ooit aan het stadhuis geschonken vanuit een nalatenschap en door Van der Steur verplaatst van de trouwzaal naar de vierschaar en aanpalende kleine kantoorruimtes. Door de vloer een nieuwe bestemming te geven in deze vergader ruimte behouden we dit stukje erfgoed op een frisse manier. Een nieuwe doorbraak tussen ruimtes 1.16 en 1.17 is vormgegeven als eenvoudige versie van de houten pui van Van der Steur.

Tweede verdieping

De voormalige **raadzaal** (2.04) is te zien als het magnum opus van Van der Steur. De monumentale deurpartij als toegang tot deze ruimte onderstreept het belang van deze zaal. De gotische karakteristiek met de houten spanten en sporen en de vrije hoogte maken dit tot een ruimtelijk hoogtepunt. Deze ruimte waarderen we hoog. Het is desondanks onvermijdelijk dat we de lift doorvoeren naar deze verdieping. Om de ruimte zo gaaf mogelijk te houden in de verhoudingen hebben we de lift en schachtruimte als een vrijstaand volume in de ruimte ontworpen. Het verkleinen van de ruimte met één travee doet naar onze mening teveel afbreuk van de ruimtelijke kwaliteit en verhouding.

We hebben inspiratie ontleent aan de publieke tribune die Van der Steur destijds in de raadzaal ontworpen had. Deze afscheiding passen we opnieuw toe om een **hellingbaan** (2.03) in te passen die het hoogteverschil tussen de vloerniveaus van raadzaal en **overloop** (2.02) overbrugt, zodat de gehele verdieping integraal toegankelijk is.

De later ingebrachte spiltrap verwijderen wij uit de raadzaal, zodat de ruimtelijke kwaliteit hersteld wordt.

In de huidige situatie is de kap van de raadzaal aan de binnenzijde voorzien van wit gesausde gipsplaten. Deze willen wij vervangen door een laag isolerend materiaal, om het warmteverlies tegen te gaan. De dikte van deze isolatielaag is zorgvuldig afgestemd op de sporen, zodat deze voldoende in het zicht blijven. De afwerking zal gelijk zijn aan de huidige afwerking waarmee we dus het beeld van Van der Steur behouden.

De voormalige **archiefruimte** (2.12) is als een doos-in-doos ruimte door Van der Steur ontworpen om een brandvrije archiefruimte te maken als onderdeel van de benodigde functionaliteit van destijds. Door het invoegen van gemetselde zijwanden en het omtimmeren van houten balken is de historische karakteristiek van deze ruimte niet afleesbaar. Wij waarderen deze ruimte niet hoog, omdat het hier om een pragmatische aanpak van Van der Steur gaat, t.b.v. een functionele archiefruimte. De architectonische waarde van deze ruimte en bruikbaarheid zijn gering.

Vanuit onze opgave om nieuw gebruik mogelijk te maken, stellen we voor om de inbouw van Van der Steur te verwijderen en de historische houten balken weer zichtbaar te maken in deze ruimte. Ook delen van de schuine kap maken we weer beleefbaar zodat helder wordt dat dit een ruimte in de kapverdieping is. Onze aanpak is



hier dus het zichtbaar maken van de historische kapstructuur en plafondbalken zodat een eigentijdse werkruimte ontstaat met maximale hoogte, zonder dat we kapstructuur constructief aanpassen. Deze ruimte is onderdeel van onze nieuwe tijdslaag waarbij we de oude structuur als vertrekpunt nemen en de kleuren en materialen afstemmen op de architectonische samenhang van Van der Steur.

Vanwege het kanaalverloop vanuit de technische ruimtes op zolder zijn grote schachtruimtes noodzakelijk. Deze zijn in de huidige situatie tussen de gemetselde wanden en de kapconstructie ingepast. Dit maakt dat we niet het volledige schuine dakvlak zichtbaar kunnen maken, vanwege doorvoeren naar onderliggende verdiepingen.

Net als in de raadzaal zal de kap in de archiefruimte aan de binnenzijde tussen de sporen voorzien worden van isolatiemateriaal met een afwerking van wit gesausde gipsplaten, gelijk aan de huidige afwerking in de raadzaal.

In de **werkkamer** (2.06) zijn alle originele afwerkingen van Van der Steur nog aanwezig. We herstellen dit kamertje door de gesloopte zijwand weer terug te plaatsen.

Ook de **toiletgroep** (2.08 t/m 2.11) ademt nog de sfeer van Van der Steur. Eén toilet wordt vervangen door een **werkkast** (2.11). We herstellen de bestaande afwerkingen waar nodig en zorgen ervoor dat de toiletinrichting hierbij aansluit.

Installatiezolder

De zolder blijft de ruimte waar de technische installaties zijn opgesteld. Verschillende luchtbehandelingskasten vragen hier veel ruimte en vanuit deze kapverdieping worden de luchtkanalen via schachten naar onderliggende verdiepingen geleid. Het verduurzamen van het gebouw betekent ook dat de installaties vernieuwd worden, waarbij delen van het kanaalverloop en leidingen hergebruikt kunnen worden. Dak doorvoeren en geveldoorvoeren zullen nader ontworpen worden, waarbij het uitgangspunt is dat zoveel mogelijk bestaande dak en gevelopeningen hergebruikt worden, om zo min mogelijk zichtbare ingrepen te doen in het exterieur.

De zolder wordt niet geïsoleerd. Slechts de zoldervloer zal geïsoleerd worden t.b.v. het tegengaan van warmteverlies vanuit de onderliggende ruimtes.